PATRIARHUL IOSIF ÎN EGIPT: CADRUL ISTORIC

Drd. Alexandru Nicolae Agignoaei

PATRIARCH JOSEPH IN EGYPT: THE HISTORICAL FRAMEWORK

Abstract: The purpose of this study is to shed some light on the historical context in which Patriarch Joseph lived in ancient Egypt. If, in the case of his great-grandfather, Patriarch Abraham, we can speak only of a short period of stay in Egypt for him and his family (Genesis 12, 10-20), regarding Joseph, his life and career in Egypt , at Pharaoh's court, was decisive for the historical course of the Jews until their departure from Egypt under the hand of Moses and Aaron. The historical interval between Abraham's departure from Egypt and Joseph's arrival here, as a slave sold by his brothers to a caravan of merchants, will be exposed in the present study, which is then continued with the truest dating, of the many issued, of the time when Joseph lived in Egypt, one of the defining factors of this date being the presence of the Hyksos in Egypt, a people who were related to the Jewish people.

Keywords: Joseph, Pharaoh, Egypt, Hyksos, dynasty, Pentateuch, shepherds, vizier.

Începând cu istoria vieții lui Iosif, între Egipt și evrei se stabilește o conexiune mai strânsă, chiar am putea spune o dependență. Dacă foametea din timpul lui Avraam a durat mai puțin, nu același lucru se poate spune despre cea din vremea lui Iosif, care durează șapte ani și care va obliga tribul lui Iacov să imigreze în Egipt. Dar această întâmplare nu apare ca ceva neprevăzut. Dumnezeu rânduise astfel lucrurile încă din momentul încheierii legământului cu Avraam (Facerea 15, 13-16), promițând totodată și întoarcerea în pământul făgăduit (Facerea 48, 21; 50, 24-25).

1. Izvoarele Pentateuhului. Critica biblică negativă

Încă din primul capitol dedicat vieții lui Iosif, adică Facerea 37, reiese o inconsecvență biblică. La Facerea 37, 25-28 se precizează că Iosif a fost vândut de frații săi unei caravane de ismaeliți, în timp ce la Facerea 37, 28[1] și 36 se

[1] Interesant, chiar în același verset întâlnim două afirmații contradictorii!

spune că a fost vândut unei caravane de madianiți. Este adevărat faptul că cele două popoare, ismaeliții și madianiții, provin ambele din Avraam; primul din roaba Agar, al doilea din Chetura, femeia pe care și-o ia Avraam după moartea Sarrei, dar, până la urmă, rămân două popoare diferite. Pe de altă parte, la o lecturare atentă a întregului Pentateuh, nu doar a cărții Facerea sau a istoriei lui Iosif, găsim astfel de inadvertențe, de repetiții sau de evenimente relatate inconsecvent, venind în contradicție cu unele fapte precedente sau viitoare între care se încadrează evenimentul în cauză. Exemplele sunt multe, nu le enumerăm aici, deoarece nu acesta este scopul lucrării, iar cel amintit mai sus îl considerăm suficient de grăitor.

De-a lungul timpului, bibliștii au încercat să explice acestea prin referire la izvoarele Pentateuhului, contestând adeseori originea mozaică a acestuia. Cel care a emis cea mai răspândită ipoteză în acest sens a fost Iulius Wellhausen (+1918). Acesta, când vorbea despre izvoarele Pentateuhului, vorbea despre patru izvoare, teorie susținută și de înaintașii săi protestanți din secolele anterioare. Izvoarele erau:

Izvorul (documentul) iahvistic, compus în Regatul lui Iuda pe la anul 850 î. Hr., în care se cuprinde al doilea raport asupra creației, istoria patriarhilor și a lui Moise. Este numit iahvistic, deoarece pe Dumnezeu Îl numește Iahve. Este un document istoric, original și obiectiv, iar faptul că provine din Regatul lui Iuda se deduce din amintirea repetată a Hebronului și a tribului lui Iuda.

Izvorul (documentul) elohistic, compus în Regatul de Nord, mai târziu decât precedentul său din Sud, fiind bogat în revelații și în teofanii. Este numit elohistic, deoarece pe Dumnezeu Îl numește Elohim, iar proveniența lui nordică este atestată de repetarea deasă a triburilor israelite și a localităților din Nord.

Izvorul (documentul) deuteronomist, compus de membrii castei sacerdotale în timpul reformei religioase a regelui Iosia (622 î. Hr.), pentru a centraliza cultul divin.

Izvorul (documentul) sacerdotal, compus în timpul exilului (sec. VI-V î. Hr.) de către mai mulți autori, majoritatea fiind, cel mai probabil, preoți sau din neamul sacerdotal, după cum îi spune și numele. Și acest document vorbește tot despre unele dispoziții referitoare la cultul divin.

Potrivit lui Wellhausen, toate aceste documente au fost unite treptat, contopindu-se în jurul anului 400 î. Hr. într-un singur corp, luând astfel naștere Pentateuhul actual[2].

Având la bază această teorie, mulți biblişti occidentali (în special unii catolici și protestanți) au făcut critica literară a istoriei vieții lui Iosif pornind de la principiul că în capitolele din Facere dedicate acestuia ne întâlnim cu texte care aparțin în mare parte fie documentului iahvist, fie celui elohist și,

[2] Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, Pr. Prof. Nicolae Neaga, Pr. Prof. Gheorghe Barna, Pr. Prof. Mircea Chialda, *Studiul Vechiului Testament. Manual pentru Facultățile Teologice.* Ed. a IV-a, îngrijită de Pr. Prof. dr. Ioan Chirilă, Cluj-Napoca, Edit. Renașterea, 2006, pp. 112-113.

mai puțin, celui sacerdotal. Mergând pe acest fir, s-a emis ipoteza că Iosif ar fi fost vândut de către frații săi mai întâi ismaeliților, de la care a fost preluat apoi de madianiți[3].

Deși teoria lui Wellhausen dă niște răspunsuri satisfăcătoare acestor contradicții biblice, ea a avut parte încă de la început de o puternică combatere, atât din partea ortodocșilor, cât și a catolicilor, a protestanților și a teologilor raționaliști. Catolicii și ortodocșii mențin poziția tradițională prin susținerea autenticității mozaice a Pentateuhului, deși admit și ei, în spiritul lui Wellhausen, că, în decursul veacurilor, în textul mozaic original al Pentateuhului s-au mai introdus unele modificări.

Atât catolicii, cât și ortodocșii, admit unele din rezultatele noilor cercetări în acest caz, dar susțin, totodată, de comun acord, că schimbările introduse ulterior în Pentateuh nu i-au influențat acestuia integritatea dogmatică, ea rămânând aceeași în decursul timpului, precum a fost în original. Tot în funcție de recunoașterea integrității dogmatice a Pentateuhului, unii teologi protestanți și raționaliști adoptă doar parțial teoria lui Wellhausen, în timp ce alții o resping în totalitate[4].

2. Hicsoșii

Vorbind despre istoria lui Iosif în Egipt, inevitabil ne lovim de acest neam al hicsoșilor, care, asemenea poporului evreu, era un descendent al lui Sem. Potrivit majorității cercetătorilor, evreii s-au stabilit în Egipt sub Iosif în perioada când imperiul de pe Nil se afla aproape în totalitate sub dominația hicsoșilor, în A Doua Perioadă Intermediară (1786-1570 î. Hr.), cea mai neagră perioadă din istoria Egiptului clasic, și au fost eliberați din robia egipteană de către Moise, în timpul Noului Regat (1570-1086 î. Hr.), cel mai probabil sub faraonul Ramses al II-lea cel Mare (1304-1237 î. Hr. sau 1290-1224 î. Hr.) sau sub urmașul acestuia, faraonul Merneptah. Adoptând și în cazul de față această datare, socotită de mulți ca fiind cea convențională, se remarcă faptul că evreii vin în Egipt într-o perioadă politică tulbure pentru acesta și pleacă în perioada de apogeu a imperiului de pe Nil. Paradoxal s-ar putea spune, dacă nu s-ar avea în vedere o explicație logică a acestui fapt, anume înrudirea semitică dintre evrei și hicsoși, înrudire care, după izgonirea acestora din urmă din Egipt, va constitui pretextul asupririi fiilor lui Israel de către faraonii autohtoni ai Noului Regat.

[3] Vladimir Petercă, *De la Abraham la Iosua*, București, Edit. Institutului Teologic Romano-Catolic, 1996, pp. 75-76. Aici se găsește o întreagă structurare a istorisirii vieții lui Iosif în funcție de cele trei surse amintite: iahvist, elohist și sacerdotal.

[4] Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, Pr. Prof. Nicolae Neaga, Pr. Prof. Gheorghe Barna, Pr. Prof. Mircea Chialda, *op. cit.,* p. 125.

În ceea ce privește etimologia termenului „hicsos”, s-au propus mai multe interpretări ale acestui nume. Le vom aborda aici pe două dintre cele mai răspândite.

După una dintre acestea, denumirea ar fi forma grecească mai târzie a numelui egiptean atribuit unor conducători din a doua perioadă intermediară, *heqa khasut* sau „conducătorii ţinuturilor străine” ori, la fel de corect, „conducătorii străini”, ambele având probabil şi o conotaţie peiorativă, dată fiind reputaţia nefastă pe care o aveau hicsoșii în ochii egiptenilor. Dar s-ar părea că termenul „hicsos” apare în documentele din A Doua Perioadă Intermediară ca desemnând în mod special doar pe conducători. Pentru a denumi întregul neam străin ce invadase Egiptul se folosea termenul *aamu*, cu înțelesul de „asiatici”, analiza numelor personale ale acestora demonstrând, în cele din urmă, o origine semitică[5].

Conform celeilalte teorii, prin „hicsos” se înțelegea „regele păstor” din termenii egipteni *hyc* (rege) şi *sos* (păstor)[6]. Şi această teorie susține ideea înrudirii semitice dintre evrei şi hicsoşi, păstrând totodată nuanţa peiorativă a denumirii. În acest sens ne vin în sprijin pasajele biblice de la Facerea 43, 32 şi 46, 34, unde se spune că „pentru egipteni este spurcat tot păstorul de oi”, aici fiind incluşi şi fiii lui Israel. De aceea se și stabilesc în Egipt într-un loc aparte, în ținutul Goșen, păstrându-și însă statutul de păstori, cu care se și prezintă înaintea lui faraon. De altfel, chiar și Moise va fi chemat de Dumnezeu la misiune de la turma de oi (Ieșirea 3, 1). Același lucru se va repeta și în cazul lui David, creșterea turmelor de oi sau capre apărând ca o preocupare esențială a evreilor, din cele mai vechi timpuri[7]. Deci ambele teorii etimologice par să se armonizeze parțial în ceea ce privește sensul cuvântului „hicsos”.

S-ar putea face o paralelă între triburile habiru din vremea lui Avraam și neamul hicsoșilor din vremea lui Iosif. Ambele popoare au rădăcini semitice și ambele s-au aflat în relații tensionate cu imperiul de pe Nil, însă în timp ce habiru s-au mărginit la incursiuni de jaf pe teritoriul egiptean, hicsoșii au ocupat efectiv Egiptul de Jos, liderii egipteni nativi din Egiptul de Sus trebuind să le recunoască hicsoșilor suzeranitatea în cea mai mare parte a timpului celei de-a Doua Perioade Intermediare (1786-1570 î. Hr.). Dar la fel ca triburile habiru, nici hicsoșii nu se puteau lăuda cu o ascendență exclusiv semitică, printre ei numărându-se și elemente care aparțineau diverselor rase, precum sirienii, arabii beduini sau neamurile care trăiau la granițele de sud ale Canaanului și la răsărit de Delta Nilului. În schimb, asemenea celor din triburile

[5] Bill Manley (editor), Șaptezeci de mistere ale Egiptului Antic. Traducere de Diana Tăutan, Oradea, Edit. Aquila, 2004, p. 163.

[6] Ahmed Osman, *Străinul din Valea Regilor. O mumie egipteană misterioasă.* Traducere de Diana Naghi, Oradea, Edit. Aquila, 2002, p. 71.

[7] Pr. Prof. Dr. Petre Semen, *Arheologia biblică în actualitate*. Ed. a III-a, Iași, Edit. Trinitas, 2008, p. 77.

habiru, și hicsoșii, în faza de dinaintea ocupării Deltei Nilului, apar ca niște triburi conduse de lideri puternici și bogați, capi de familii, proprietari de mari turme de oi și cirezi de vite, lideri pentru care pășunile mănoase ale Egiptului constituiau o adevărată tentație[8], deși, la început, aceștia veneau în Egipt cu gânduri pașnice, fie dorind să facă negoț, fie căutând un loc de muncă, fie, precum în cazul lui Avraam, mânați de foamete, ori, precum în cazul lui Iosif, ca sclavi[9].

Hicsoșii vin în Egipt și datorită faptului că erau obligați să-și părăsească teritoriile natale asiatice din cauza marilor invazii indo-europene care au adus noi locuitori în Orient. Pătrunderea lor în Egipt s-a produs lent, prin infiltrări succesive, încă din perioada Regatului Mijlociu, perioadă la sfârșitul căreia în Egipt se produc mai multe tulburări politice, având drept cauză luptele interne pentru putere dintre mai mulți pretendenți la tronul faraonic din a XIV-a dinastie. Profitând deci de aceste tulburări interne, hicsoșii vor cuceri Egiptul de Jos, stabilindu-și centrul politic principal în Delta Nilului, la Avaris; vor instala colaboratori egipteni în zona de mijloc dintre cele două regate egiptene, în timp ce Egiptul de Sus, unde vor continua să guverneze conducători egipteni nativi, cu sediul la Teba, va fi considerat vasal al hicsoșilor, fiind supravegheat de conducătorii din Deltă prin intermediul unui sistem strategic de garnizoane. Alături de teritoriul palestinian, care se afla și el sub ocupația hicsoșilor, Egiptul de Sus va plăti un tribut acestora, în semn de vasalitate[10]. Dominația hicsoșilor, care până în acest moment au fost într-adevăr niște vecini incomozi, dar nu și periculoși, le-a demonstrat totodată egiptenilor faptul că precauția Zidului Prințului construit de faraonul Amenemhat I, ca să stopeze incursiunile popoarelor asiatice în Egipt, a fost ineficientă[11]. De acum înainte, Egiptul va trata cu mai multă seriozitate factorul asiatic.

Comparativ cu civilizația egipteană, hicsoșii apar cu mult inferiori acesteia, deși nu se poate spune că erau cu totul barbari și înapoiați[12]. Totuși, se pare

[8] Arthur Weigall, *Istoria Egiptului antic.* Traducere de George Miciacio, București, Edit. Artemis, f.a., p. 103. Autorul merge chiar mai departe cu ideea, identificându-i de-a dreptul pe hicsoși cu acele triburi habiru cu care s-a confruntat faraonul Amenemhat I, și în rândul cărora erau toate șansele să se fi aflat și patriarhul Avraam cu familia sa. Deși nu este clarificată pe deplin problema dacă habiru erau tot una cu hicsos, fondul preponderent semitic al celor două popoare rămâne de necontestat.

[9] Paul Johnson, *O istorie a evreilor.* Traducere de Irina Horea, București, Edit. Humanitas, 2015, p. 39.

[10] Pascal Vernus, Jean Yoyotte, *Dicționarul faraonilor*. Traducere și note de Marie-Jeanne Vasiloiu, București, Edit. Artemis, 2005, pp. 119-120.

[11] Jean Vercoutter, *Egiptul antic.* Traducere de Gheorghe Țițeica, prefață și note de Miron Ciho, București, Edit. Corint, 2002, p. 75.

[12] Imaginea negativă dusă la extrem a hicsoșilor în ochii egiptenilor era ceva normal, din moment ce aceștia din urmă au primit o grea lovitură, fără precedent, prin ocuparea celei mai mari părți din Egipt de către invadatorii asiatici. Era deci normal ca hicsoșii să apară în ochii egiptenilor într-o postură inferiorizată la superlativ. Până la urmă, cazul hicsoșilor este un fapt comun istoriei

că, pe plan militar, hicsoșii sunt la început net superiori egiptenilor. Egiptul antic nu s-a putut lăuda cu o tehnică militară la fel de strălucită precum cea a popoarelor asiatice, cum au fost, de pildă, asirienii. Este adevărat că succesul militar al hicsoșilor în fața egiptenilor s-a datorat și unei anumite conjuncturi politico-sociale: Se pare că, după ce au început să pătrundă în Deltă, ei au ocupat efectiv vaste pășuni pentru vite, ba mai mult, s-au angajat ca mercenari pentru principii egipteni din dinastiile a XIII-a și a XIV-a angrenați în lupta pentru supremație. Acestor mercenari le-au fost distribuite, ca recompense pentru serviciile aduse, mari loturi de pământ. Datorită acestora, hicsoșii au putut să se grupeze mai ușor în cete și formații militare și să ocupe treptat localitățile egiptene[13].

Dar, fapt recunoscut de toți istoricii, supremația militară a hicsoșilor în fața egiptenilor a constat în trei avantaje tehnice: a) Hicsoșii învățaseră în Asia să utilizeze în luptă carul, element străin egiptenilor la acea vreme[14]. b) Carele de luptă ale hicsoșilor erau, evident, trase de cai, pe când în Egipt foarte rar se mai văzuseră până atunci cai, deși numărul măgarilor era destul de mare. c) Hicsoșii erau echipați cu arme din bronz, în special securi și pumnale, mai durabile și mai ușor de mânuit decât armele din aramă și din piatră ale egiptenilor[15]. Desigur că, odată alungați stăpânitorii hicsoși, egiptenii își vor însuși, începând cu Noul Regat, tehnicile lor militare, imperiul de pe Nil atingând ulterior, în vremea lui Moise, cu ajutorul acestora, maxima întindere teritorială și supremația politică.

Deși cronicile egiptene îi vor descrie pe hicsoși ca fiind niște oameni barbari și lipsiți de simț religios, se pare că în realitate ei nu erau chiar așa de decăzuți. Deși este adevărat că au jefuit unele morminte, temple și localități egiptene, iar în capitala lor, Avaris, și-au impus cultura și civilizația cu profunde nuanțe asiatice, precum înmormântarea în locuințe, cultul măgarului și adorarea zeului Seth ca zeu benefic[16] și a altor divinități de origine cananeeană, totuși, hicsoșii nu s-au arătat ca niște opozanți declarați ai culturii și civilizației egiptene. Astfel, regii hicsoși vor adopta titlul de faraon, dar și întreg ceremonialul imperial egiptean, vor proteja cultura și științele, vor redacta opere literare și vor construi monumente sacre pentru vechile temple. În sfârșit, vor îmbunătăți considerabil tehnica de luptă a egiptenilor[77].

raporturilor ulterioare dintre învingători și învinși, în care primii sunt mereu subiectivi, pe când cei din urmă sunt mereu văzuți de aceștia drept cei mai răi dintre toți.

[13] Constantin Daniel, *Civilizația Egiptului Antic*, București, Edit. Sport-Turism, 1976, p. 35.

[14] Textele de la Facerea 45, 19, 21 și 46, 29 unde ni se spune că Iosif le-a dat fraților săi căruțe/ care ca să își aducă familiile și pe Iacov, tatăl lor, în Egipt, sunt o dovadă că evenimentele relatate se petrec în timpul hicsoșilor.

[15] Arthur Weigall, *op. cit.*, pp. 103-104.

[16] Pentru egipteni, Seth era un zeu malefic, iar datorită cultului special pe care hicsoșii îl prestau în cinstea acestui zeu, caracterul său nefast a sporit considerabil în ochii egiptenilor.

[77] Pascal Vernus, Jean Yoyotte, *op. cit.*, p. 120.

3. Iosif: plasarea istorică

Plasarea lui Iosif într-o anumită perioadă istorică a Egiptului antic nu este nici astăzi pe deplin acceptată de toți istoricii și bibliștii, în ciuda faptului că majoritatea dintre aceștia sunt de acord asupra faptului că Iosif a trăit cel mai probabil în timpul dominației hicsoșilor în Egipt. Sfânta Scriptură, în general, și cartea Facerii, în special, nu ne dau nicio indicație istorică precisă asupra acestei perioade, teoria că Iosif ar fi trăit în timpul hicsoșilor reieșind din anumite speculații pe marginea textului biblic, precum cea cu căruțele/carele trimise de Iosif tatălui său Iacov ca să vină cu tot neamul său din Canaan în Egipt (Facerea 45, 19, 21 și 46, 29), la care se mai adaugă, pentru mai multă certitudine și obiectivitate, unele descoperiri arheologice relevante pentru perioada în cauză. Desigur că aceste păreri contrare nu au tot timpul la bază o contradicție de ordin pur istoric, arheologic sau scripturistic, ele născându-se adeseori, cum era și de așteptat de altfel, din diferențele de ordin etnic, național, politic, religios sau confesional cărora aparțin fiecare dintre cercetătorii în cauză.

Deci, nu e de mirare că, sfidând varianta general acceptată a plasării vieții lui Iosif în perioada hicsoșilor, unii cercetători îl vor plasa pe Iosif la distanțe temporale considerabile față de varianta oficială, aducând în sprijinul ipotezelor lansate de ei dovezi mai mult sau, de cele mai multe ori, mai puțin obiective și credibile.

Astfel, Iosif a fost plasat cel mai devreme în perioada Regatului Mijlociu (2040-1786 î. Hr.), în timpul domniei faraonului Amenemhat/Amenemes al III-lea (cca. 1850-1800[17] sau, după altă variantă, 1843-1796 î. Hr.[18]) din dinastia a XII-a. Motivul acestei datări are la bază faptul că sub acest faraon s-a stabilit în Egipt o numeroasă mână de muncă asiatică pentru realizarea unor construcții și monumente impunătoare[19]. Mergând mai departe cu această idee și ignorând, totodată, informația biblică conform căreia evreii au fost păstori și păzitori de vite pentru faraon (Facerea 47, 6) și, în niciun caz constructori, se afirmă ca dovadă „clară" a faptului că Iosif a trăit în timpul acestui faraon un detaliu de ordin onomastic: un braț de apă care alimenta rezervorul de la Fayum, din partea de vest a Nilului, construit sub faraonul Amenemhat al III-lea, a primit numele de *Bahr Yusuf* (Canalul lui Iosif)[20], în onoarea lui Iosif, care era al doilea în rang în Egipt după faraon. La o cercetare obiectivă însă, argumentele acestei ipoteze apar foarte fragile, mai ales dacă se are în vedere și intervalul temporal mare, general acceptat de biblişti, dintre Avraam (cca. 2000-1850) și Iosif (cca. 1750-1650 î. Hr.). Deci este imposibil ca cei doi să fi trăit sub aceeași dinastie egipteană, a XII-a, care a însumat opt faraoni, toți nativi egipteni, și care a durat cu aproximație între anii 2000-1785 î. Hr.[21].

[17] Jean Vercoutter, *op. cit.,* p. 123.
[18] Pascal Vernus, Jean Yoyotte, *op. cit.*, p. 36.
[19] *Ibidem*, p. 36.
[20] Arthur Weigall, *op. cit.*, pp. 95-96.
[21] Jean Vercoutter, *op. cit.,* p. 123.

La cealaltă extremă, avem o teorie impregnată de fantezism. Cercetătorul musulman Ahmed Osman, citind greșit pasajul scripturistic de la Facerea 45, 8, în care Iosif le spune fraților săi că: „Dumnezeu m-a făcut ca un tată lui Faraon, domn peste toată casa lui și stăpân peste tot pământul Egiptului", a emis una dintre cele mai uluitoare și inexacte datări istorice a lui Iosif, prin care a încercat să dea peste cap varianta general acceptată de biblişti, dar şi variantele secundare, precum cea prezentată mai sus. Citind în loc de „ca un tată lui Faraon", „tată lui Faraon", probabil şi din cauza unei traduceri defectuoase a Sfintei Scripturi pe care o avea la îndemână, și slujindu-se și de diferite dovezi istorice și arheologice neconcludente, Ahmed Osman îl plasează pe Iosif în perioada Regatului Nou (1570-1086 î. Hr.).

Dar nu plasarea istorică greșită este cea care îl scoate în evidență în mod ostentativ pe Ahmed Osman între cercetătorii care nu acceptă varianta perioadei hicsoșilor, ci mai ales faptul că acesta îl identifică pe Iosif cu vizirul Yuya[22], care a trăit, sau, mai exact spus, a fost numit în această funcție de faraonul Thutmes/Thutmosis al IV-lea (cca. 1425-1405 î. Hr.). Dar lucrurile, în viziunea lui Ahmed Osman, nu se opresc aici. Conform teoriei lui, urmașul lui Thutmes al IV-lea, Amenhotep/Amenofis al III-lea (cca. 1405-1367 î. Hr.), s-ar fi căsătorit cu fiica lui Yuya, numită Tiye, pe care a făcut-o Mare Soție Regală (regină), de aici reieșind faptul că urmașii pe care îi va avea cu aceasta vor fi prioritari în ceea ce privește ocuparea tronului Egiptului. Iar urmașul la tron al lui Amenhotep al III-lea a fost faraonul eretic Akhenaton (cca. 1367-1350 î. Hr.). În sensul căsătoriei lui Amenhotep al III-lea cu Tiye, fiica lui Yuya (Iosif), Ahmed Osman demonstrează, într-un mod absurd, sintagma de la Facerea 45, 8: „(ca) un tată lui Faraon", fără să ia aminte la sensul real sapienţial al acestei afirmații, adică la faptul că Iosif nu a fost socru sau bunic de faraon, ci, prin înțelepciunea primită de la Dumnezeu, l-a ajutat pe faraon să guverneze Egiptul în vremuri de restrişte. Înțelepciunea lui Solomon 10, 13-14 este un pasaj scripturistic elocvent în sprijinul acestei afirmații din urmă[23].

În ciuda tuturor acestor ipoteze, care mai de care mai îndrăznețe, și, totodată, exagerate, linia catolică și ortodoxă a păstrat varianta general acceptată a plasării vieții lui Iosif în timpul dominației hicsoșilor în Egipt. Cercetătorii catolici plasează emigrarea evreilor în Egipt sub Iosif în jurul anului 1700 î.

[22] Funcția de vizir și numele acestui personaj, care corespund într-o oarecare măsură cu funcția de supervizor și cu numele lui Iosif, s-au numărat cu siguranță printre elementele forte de care s-a folosit Ahmed Osman în încercarea de a-l identifica pe Yuya cu patriarhul Iosif.

[23] Rostul lucrării de față nu este unul polemic. Pentru cei interesați de aprofundarea teoriilor lui Ahmed Osman referitoare la Iosif recomand cartea: Ahmed Osman, *Străinul din Valea Regilor. O mumie egipteană misterioasă*.

Traducere de Diana Naghi, Oradea, Edit. Aquila, 2002, în care, pe lângă majoritatea teoriilor aberante cu privire la identificarea lui Yuya cu Iosif, autorul are și unele afirmații, puține ce-i drept, corecte și utile.

Hr.[24]; unii dintre ei chiar o fixează în anul 1728 î. Hr., fără a emite totuși pretenția ca această dată să fie incontestabilă[25]. Bibliștii ortodocși sunt de acord că viața lui Iosif s-a desfășurat în timpul hicsoșilor, dar, fără a încerca o plasare cât de cât mai exactă, se mulțumesc să ofere ca interval de timp posibil anii 1700- 1640 î. Hr., ori anii 1720-1550 î. Hr.[26]. În ceea ce privește lumea protestantă, au existat autori care, în ciuda faptului că nu și-au degenerat datările precum în cazul lui Ahmed Osman, susțin că Iosif nu ar fi trăit în perioada hicsoșilor, ci în Regatul Nou, în sprijinul acestei ipoteze aducând un argument de ordin arheologic, acela al lipsei dovezilor materiale, documente și monumente în principiu, care să ateste existența lui Iosif în Egipt în timpul dominației hicsoșilor[27].

La toate acestea mai trebuie menționat și faptul că s-a încercat stabilirea numelui faraonului sub care s-a desfășurat ascensiunea lui Iosif în Egipt. Conform unei ipoteze, acesta ar fi fost faraonul hicsos Khian, în timpul căruia triburile asiatice de origine semitică, profitând de faptul că în Egipt s-a instalat stăpânirea hicsoșilor, înrudiți cu acestea, au imigrat în Egipt în număr mare, în jurul anului 1770 î. Hr., după ce înainte migrațiile acestora s-au limitat doar la câteva familii, având și un caracter doar temporar[28]. Ipoteza pare plauzibilă, dar nu este incontestabilă. Cel puțin din punct de vedere onomastic, numele acestui faraon hicsos, Khian, este cu adevărat de proveniență semitică[29].

Mai menționăm aici și teoria lui Ahmed Osman, conform căreia Iosif ar fi slujit în Egipt sub doi faraoni. El își fondează această teorie pornind de la faptul că vizirul Yuya, personajul pe care Osman îl identifică a fi Iosif, a slujit sub doi faraoni, sub Thutmes al IV-lea și sub Amenhotep al III-lea, acesta din urmă devenindu-i ginere lui Yuya prin căsătoria cu fiica acestuia, Tiye. Ahmed Osman își bazează ipoteza pe următorul text talmudic: „Și s-a întâmplat…că faraonul care era prietenul lui Iosif a murit…Înainte de a muri, faraonul i-a poruncit fiului său, care i-a urmat la tron, să-l asculte pe Iosif în toate și aceleași porunci le-a lăsat în scris. Acest fapt a mulțumit poporul din Egipt, căci ei îl iubeau pe Iosif și aveau încredere în el. Astfel, în vreme ce faraon stăpânea peste Egipt, țara era guvernată după indicațiile lui Iosif”[30]. În acest caz, dacă

[24] Dan Pavelescu, *Cinci credințe care au schimbat lumea: creștinismul, iudaismul, islamismul, hinduismul și budhismul –Adevăruri și neadevăruri*, București, Edit. Triumf, 2008, pp. 67-68.

[25] Vladimir Petercă, *op. cit.*, p. 47.

[26] Pr. Dumitru Bondalici, *Enciclopedia marilor personalități din Vechiul și Noul Testament*, Ed. a II-a, Sibiu, Edit. Andreiana, 2010, p. 171.

[27] Werner Keller, Și totuși Biblia are dreptate. Arheologii confirmă adevărurile biblice. Traducere de Alexandru

Suter și Ruxandra Hosu, Ed. a II-a, București, Edit. Litera, 2011, p. 109.

[28] Arthur Weigall, *op. cit.*, p. 106.

[29] Unele dintre numele faraonilor hicsoși sunt cu siguranță de origine semitică, precum Khian sau Iakuber. Cf. Paul Johnson, *op. cit.*, p. 39.

[30] Ahmed Osman, *op. cit.,* p. 131.

disociem ideea că Iosif a fost același personaj cu Yuya și că faraonii în cauză au fost Thutmes al IV-lea, respectiv, Amenhotep al III-lea, ipoteza lui Ahmed Osman că Iosif ar fi slujit sub doi faraoni apare cât se poate de adevărată.

Mai mult, s-ar putea ca Iosif să fi slujit chiar sub mai mult de doi faraoni. Explicația este cât se poate de logică. Pentru început, păstrăm varianta conform căreia faraonul sub care Iosif vine în Egipt este Khian. La Facerea 37, 2 ni se spune că Iosif avea șaptesprezece ani când a fost vândut de frații săi. Deci, când ajunge în Egipt, Iosif are șaptesprezece ani, iar când tâlcuiește visele lui faraon avea treizeci de ani (Facerea 41, 46), ceea ce înseamnă că timp de unsprezece ani el a slujit în casa lui Putifar, iar doi ani i-a petrecut în temniță (Facerea 41, 1). După încetarea celor șapte ani de belșug și a celor șapte ani de foamete, Iosif avea patruzeci și patru de ani, iar la moartea tatălui său, Iacov, trebuie să fi avut în jur de cincizeci și șase de ani (Facerea 47, 28, argumentarea pornind de la afirmația că Iacov a venit în Egipt în al doilea an de foamete). Iar după Facerea 50, 22, Iosif va muri la vârsta de o sută zece ani. Este adevărat că datele acestea, unele deduse logic, nu pot avea o certitudine istorică absolută. Până la urmă, sensul Sfintei Scripturi nu este unul eminamente istoric. Dar vârsta la care Iosif moare ne servește drept argument pentru faptul că el a slujit într-adevăr nu doar sub unul sau doi, ci chiar sub mai mulți faraoni.

Istoria ne confirmă acest lucru dacă avem în vedere faptul că ocupația hicsosă a Egiptului a durat mai bine de o sută zece ani, în acest timp la tronul imperial având accesul mai mult de douăzeci de suverani asiatici; numele unora nu au fost consemnate și, deci, nici detalii semnificative despre domniile lor nu ne-au rămas[31]. Iar în ceea ce-l privește pe faraonul Khian, acesta se pare că ar fi domnit cam cincizeci de ani[32]. Din cele expuse mai sus s-ar deduce că Iosif a trăit în Egipt nouăzeci și trei de ani, deci era normal ca în timpul vieții sale să fi slujit[33] nu doar la unul, ci la doi sau chiar, mult mai corect spus, la mai mulți faraoni.

---

[31] Jean Vercoutter, *op. cit.,* p. 124. Arthur Weigall, *op. cit.*, pp. 282-283.

[32] Arthur Weigall, *op. cit.*, p. 107.

[33] Aceasta presupunând, desigur, că s-a bucurat de aceleași privilegii în Egipt și după domnia lui Khian.